

Hanne B. Nielsen og Hanne Vivike

SANDPLAY: EN PÆDAGOGISK METODE

Sandplay er en legeorienteret tilgang til at arbejde med børn, der af forskellige grunde har brug for at behandle og opleve lindring for psykiske vanskeligheder. I sandplay støtter en voksen barnet i at lege i en sandkasse befolket af figurer og andre objekter, der kan fungere som symboler på barnets indre verden. Metoden har sit teoretiske fundament i C.G. Jungs teorier om de kreative kræfter i det ubevidste. Udover at beskrive metoden og dens ophav og udvikling gennemgår artiklen de dele af Jungs teorier, som er relevante for at forstå tænkningen bag sandplay, og desuden præsenteres to konkrete sandplay-forløb.

SANDPLAY OG SANDPLAY-PÆDAGOGIK

Artiklen er hovedsageligt baseret på de erfaringer som vi gennem 14 år har gjort os med brugen af sandplay i arbejdet med børn og deres familier. Efter vores erfaring er sandplay særligt egnet til børn og unge, som har brug for at blive aflastet, blive mere rolige, bearbejde svære oplevelser og styrke deres selvværd. De får, ifølge teorien om de kreative kræfter i det ubevidste, mulighed for, at komme mere i balance med sig selv og deres omgivelser.

Sandplay er en måde at være sammen med og tale med børn og unge på. Det er et redskab til at udtrykke følelser uden ord, men gennem leg og symboler. Metoden tager udgangspunkt i den schweiziske psykoanalytiker C. G. Jungs teorier om, at menneskets psyke grundlæggende er et selvregulerende system, der under de rette trykke forhold også er selvreparerende. Det vil sige, at vi rummer en evne til selv at bearbejde og behandle vores følelsesmæssige sår og konflikter.

Den engelske børneterapeut Margaret Lowenfeld var pioneren indenfor legeterapi. Hun fandt ud af, at børn kunne bearbejde deres indre smerte ved, at man tog deres leg alvorligt, og at det havde en helende effekt. Hun udgav sin første bog, *Play in childhood* i 1935. Den første, der anvendte sandplay, var den schweiziske jungianer Dora Kalff, som udviklede sandplay på baggrund af den jungianske forståelse af psykens struktur og symbolisering (Kalff 2003). Hun blev inspireret af

Lowenfeldt og kædede sand, vand og figurer sammen med Jungs teorier og slog igennem med det i 1985 i USA og Europa. Herhjemme var det bl.a. Lisbet Myers Zacho, jungiansk analytiker, der praktiserede sandplay og i 1992 startede med at undervise i metoden (Myers Zacho 2001).

Sandplay er oprindeligt udviklet som en terapeutisk metode (se fx Turner 2005). Vi har dog videreudviklet sandplay til brug i pædagogisk praksis. Dette er bl.a. foregået i regi af vores 2-årige efteruddannelse i sandplay-pædagogik på Midtjysk Center for Sandplay og Psykoterapi. Uddannelsen er rettet mod pædagoger, lærere og andre, som arbejder med børn og unge.

HVORDAN FOREGÅR SANDPLAY?

Sandplay foregår i et rum med to små sandkasser i bordhøjde. Sandkassernes mål svarer til det primære synsfelt. I den ene er der vådt og formbart sand. I den anden er der tørt sand, som er lettere og luftigere. Sandkasserne giver en ydre struktur og en fast ramme at være i, som repræsenterer tryghed. Der er også hylder med figurer og andre miniatureobjekter, som forestiller alle slags levende væsner, fantasifigurer, træer og planter, transportmidler, alle slags bygninger, inventar, religiøse figurer, skrammel og pynt. Stort set hele verden kan reproduceres i sandet med figurer og andre genstande, som dermed kan fungere som symboler på både det indre og det ydre liv.

Der er to deltagere i en sandplay-

seance. En aktør og et vidne (fremover kaldet barnet og pædagogen). Barnet kan arbejde med sandet vådt eller tørt og vælger de figurer og objekter, som umiddelbart "taler til" det, og placerer dem efterhånden i sandkassen, hvorved barnet langsomt opbygger sit eget personlige billede. Barnets opgave er at udtrykke sig, at lege og være sammen med sig selv. Pædagogens opgave er at respektere barnets kreative udfoldelse og legens alvor, og at give barnet den opmærksomhed der skal til, for at barnet kan finde mere ro med sig selv.

Rammen for legen og samværet er ca. en time, og sandkasserne danner en afgrænset ramme for barnet. Rammen er også, at sandet ikke må komme ud af sandkassen og det vand som bruges i den våde sandkasse ikke må flyde over kanten. I sandkasserne må og kan alt foregå, eksempelvis slå ihjel, begrave, lave huler, bygge broer, lave søer og bjerge, ødelægge og bygge op, sandkasserne kan "holde" til alt. Børn leger sig typisk igennem en historie. For nogle børn er billederne ordløse, og for andre hører der lange fortællinger til. Uanset måden er det muligheden for at udtrykke sig på helt egne præmisser, der er det essentielle i sandplay. Hvert barn har sin helt unikke udtryksform og sit eget tempo.

BARNET I SANDRUMMET

Når barnet træder ind i sandplayrummet, er der ofte en eller flere figurer, som fanger dets blik – andre børn bliver optaget af kasserne og sandet

og skal mærke det med det samme. Processen er allerede i gang. Barnets nysgerrighed på hvad det har lyst til bliver vagt og det begynder at tage ting fra hylderne eller grave og røre ved sandet. Ifølge teorien begynder barnets ubevidste her at arbejde, og en indre tilstand bliver måske udtrykt ved valg af en bestemt figur eller opførelsen af en bestemt begivenhed i sandkassen. Måske vil barnet si sandet igen og igen, måske fylder barnet figurer i og nyder at vise et kaos, måske opstiller barnet en konflikt, eller det laver noget fint og ganske sart. Figurene kan få meget dyb betydning for barnet, og i perioder kan barnet være særligt knyttet til bestemte figurer. Barnet støttes i at afslutte legen i sandkassen indenfor tidsrammen og vi tager et foto af barnets "værk".

Når børn er i et sandplay forløb, får pædagogen ofte en viden og indsigt i hvordan barnet har det, og hvilke udfordringer det står overfor. For at støtte barnets udviklingsproces, er det desuden nødvendigt at inddrage forældrene. De skal give barnet lov til at tale om det, der er svært for dem. De skal også påtage sig ansvaret for familiens og barnets trivsel. Det vil i mange tilfælde også være nødvendigt at inddrage skole, børnehave eller SFO i samarbejdet. Hvordan dette samarbejde forløber, vil afhænge af barnets problematik. Dette kommer vi ind på i casene sidst i artiklen.

